

folytatására számítottunk. Sírokat azonban nem találtunk, sőt, római kori leleteket is csak szórványként, részben a középkori anyaggal vegyesen.

Előkerültek azonban egy 13. sz. végi lakóépület maradványai. Teljes nagyságában nem lehetett feltárni, két oldalát a résalapozás elvágta. Simított agyagpadlóját háromszor megújították, a két korábbi periódushoz belső, kőből rakott kemence is tartozott, melyek pontosan egymás fölött épültek. A kemencéket egyenként is többször megújították. Az épület falai vályogból lehettek, a padlószintet 20–30 cm széles, vastag agyagréteg határolta. A ház padlójába később több objektumot ástak. A házhoz külső, fedett, de oldalt nyitott szín is tartozott, ennek tetejét cölöpök tartották, mérete megegyezhetett a belső tér nagyságával. Ennek területén feltártuk egy kemence maradványát és több kisebb, különböző korú objektumot.

A területen még több késő Árpád-kori lakóépület és kemence kisebb-nagyobb maradványa került elő, későbbi objektumok által erősen bolygatva. A telek előtt a Hátulso utcában tovább folytatódtak a jelenségek. Az utca két korábbi, apró kövekből kirakott útjának maradványát is megtaláltuk.

GABRIELI GABRIELLA

347. Sopron, Orsolya tér

(Győr-Moson-Sopron megye) Ró, Á, Kk

2004. július 1–30. között a Szent Orsolya Iskola udvarán álló csillagvizsgáló-torony melletti városfalszakasz feltárását végeztük a torony rekonstrukciójához kapcsolódó munkaként. Eltekintve Bella Lajos 1860–1880 közötti régészeti megfigyeléseitől, ez volt a negyedik régészeti kutatás a volt orsolyita zárda területén. Jól dokumentált ásatással először az általános iskolának átalakított volt rendház alagsorában, 1954 július–augusztusában tárta fel Kiss Ákos a római fürdő maradványait.¹⁹ Ugyanebben az időszakban az „orsolyák kertjében”, az iskola tornatermének szomszédságában szintmélyítés közben megtalálták az Árpád-kori égett sánc gerendavázának maradványait. Nagy Emese mentőásatásáról összefoglaló dolgozatában tette közzé az ásatási alaprajzot és a metszetet, valamint meghatározta a sánc építési idejét.²⁰ A sánc egy részletét ekkor a lebontott Templom utcai zsinagóga telkének K-i fala mellett, az iskolaudvaron egy fabódéval megvédve bemutatták. Ez a bemutatóhely igen rossz állapotban máig látható. 1963-ban Nováki Gyula végzett ásatást az udvaron, a tornaterem és a Széchenyi téri 18. sz. telek É-i végét határoló római városfal közötti területen. Ez már tervszerű mun-

ka volt. Az Árpád-kori égett sánc maradványait tárta fel, a sánc és a római városfal viszonyát vizsgálta meg. Ehhez kapcsolódva Póczy Klára a 4. századi déli városkapu maradványait kereste. Akkor is 4–5 m mélységig kellett dúcolással lehatolniuk a római szintig. Nováki Gyula dokumentációja a múzeumban található meg.²¹ Póczy Klára ásatásában azonban (a volt OMF-től) csak a rajzok állnak rendelkezésünkre. Ezekből megállapítható, hogy kutatáselvényük a mi második kutatóárkunktól 39 m-re Ny-ra volt.

2004. évi ásatásunk fő célja a csillagvizsgáló-torony statikai vizsgálatát elősegítő városfal-állapotfelmérés a torony közelében, illetve a 15. római kori bástya feltárása volt. A helyreállítás tervezői Gábor Jenő és dr. Winkler Gábor voltak. A három kutatóárkban végzett ásatás eredménye a 15. számú középkori (és római) bástya pontos helyének és a római városfal vonalának meghatározása és dokumentálása. A 14. századi 15. sz. bástya, vagy fali torony belső átmérője 450 cm. Külső íves része 4 m-t ugrik előre a városfal vonalától. A középkori falkoronát az udvar mai szintjétől 250 cm mélyen találtuk meg. Ez azt jelenti, hogy a bástya a mai utcaszinttől számítva kb. 350 cm magasán áll a földdel elfedve. Ez a magasság pontosan megfelel a várkerületi 7. sz. bástya korai pártázatmagasságának. A várfalöv – teljesen le nem bontott – hasonló falú tornyai, bástyái általában 5–6 m magasságban állnak a mai utcaszinttől mérve. Esetünkben a 15. toronynál a mai utcaszinttől (Széchenyi téri udvarszinttől) mért rétegekben az alsó „zwinger” feltöltött rétegében még megvan a bástya alsó, kb. 1–2 m-t lemélyedő része. Tehát a középkori falmagasság itt is lehetett 5,5–6 m. A bástya tetejéből tehát mindenképpen visszabontottak, amikor a csillagvizsgáló építéskor a terepet átrendezték. A visszabontott középső városfal köveit feltehetően a támfalba, esetleg magába a torony alapozásába építették be. Mint a soproni városfal hasonló bástyái, a 15. bástya is pontosan egy római (4. század) bástya tetején áll. Ezért mélyebb szinten itt is megvan a belső római várfalsíktól kb. 100 cm-t beugró, átlag 7 m széles belső, szögletes falrész, amitől a scarbantiai római bástyák vasaló alakú építmény formáját mutatják. A római bástya belső szögletes részét nem tudtuk feltárni. A bástya formája azonban több feltárt soproni bástya alapján hitelesen rekonstruálható.

A római kori városfal vonala a fennálló maradványok és a csillagvizsgáló-toronyhoz vezető lépcső padozatának süllyedése alapján kikövetkeztethető volt. A harmadik kutatóárkban 346–350 cm mélyen találtuk meg a római fal külső szélét, tetején az Árpád-kori sáncot támasztó Árpád-kori (I. periódusú) fallal. A római városfal körben a belvárosban 350 cm széles, (bár itt a belső síkját a felette álló újkori támfal miatt nem tudtuk feltárni) ez esetben is ilyen szélesnek rekonstruálhat-

19 Kiss Á.: A soproni egykori Orsolya-rendi iskolaépület alatti császárkori épületmaradványok. Arrabona 31–33 (1994) 19–48.

20 Soproni Múzeum Régészeti Adattár 136. Nováki Gy.: Zur Frage der Sogenannten Brandvälle in Ungarn. ActaArchHung 16 (1964) 109.

21 Soproni Múzeum Régészeti Adattár 312.

juk. A fal tetején a sötétszürke feltöltési réteg a 11. századi fa-, földsánc külső felületének javítási rétege. A fal előtti laza, égett törmelékes feltöltés az Árpád-kori sáncvárnak a városfal előtti alsó falszorosba és a városárokba letermelt felső rétege. Ez a hatalmas tömegű égett anyag részben a belső mély iskolaudvar területéről származik, hiszen azt szinte egészében az égett sáncba mélyítették bele. De a felső iskolaudvar szintsüllyesztésekor is sok égett földet termeltek le, mert mint az udvar Ny-i fala mellett megmaradt sáncbemutatóból látszik, az Árpád-kori sánc égett földtöltése legalább egy méterrel magasabb volt a felső udvarszintnél.

GÖMÖRI JÁNOS

348. Sopron, Szent György utca 20.

(Győr-Moson-Sopron megye) Ró, Kö

Régészeti kutatásunk során az épület pincéjének három helyiségében 1-1 árkot nyitottunk a római kori maradványok felkutatására. A fekete, iszapos feltöltésből csupán néhány tegula- és kerámiatöredék, állatcsont került elő. A talajvíz szintjéig objektumra nem bukkantunk.

Az udvar alatti, időközben lefedett terület ÉK-i sarkában egy kutat találtunk (1. obj.). A gondos munkával, kőből rakott, kör keresztmetszetű kutat a ház 19. századi átépítéséig használták, addig folyamatosan tisztították, keletkezési idejére vonatkozóan így nem találhatunk leletet.

A terület Ny-i fala mellett egy másik kutat tártunk fel (2. obj.), mely a belőle előkerült kerámiaanyag alapján a 13. sz. végére–14. sz. elejére datálható. A kút keresztmetszete enyhén ovális, alul vastag gerendákra terheltek. Kávéja nem maradt meg, de betöltéséből előkerült egy faragott kő, ami a káva része lehetett.

Feltártunk egy K-Ny irányban húzódó sövényfonatot (3. obj.), mely a kút északi oldalánál halad el. A kőről 25–30 cm-es kihegyezett végű darabok maradtak meg, a vesszők két oldalról fonják körbe ezeket. A fonat közepétől kicsit K-re dél felé futó sövényfonat maradványait találtuk; ez egy feltehetően központi, 20 cm átmérőjű cölöphöz kapcsolódik, majd folytatódik tovább déli irányban. A cölöp dendrokronológiai vizsgálatát Morgós András elvégezte, eszerint a fát 1266 és 1273 között vágta ki. Az É-D irányú sövényfonat K felé való befordulását is megtaláltuk, ez a szakasz egy 10 cm átmérőjű cölöphöz kapcsolódhatott. A teljes területen végighúzó K-Ny irányú sövényfonat déli oldalán kövekből kirakott járósíntet tártunk fel, a kövek közé egy római peremes tégladarabját is beépítették.

E 3. sz. objektum területén több metszetben 9 réteget tudtunk megfigyelni és dokumentálni. Két rétegben is feltűnően sok bórdatartalmú anyagot találtunk, vágás és helyenként varrás nyomaival. Az építmény Ny-i felében és azon kívül is, főleg a terület ÉNy-i felében sok szalmát tartalmazó réteget figyeltünk meg, ami istállóra utal. Hasonló rétegeket a Szent György u. 18-ban Nováki Gyula tárt

fel, a 16-ban magam figyeltem meg. Az egész területről feltűnően sok famaradvány, kisebb-nagyobb nyesedék került elő. A különböző rétegek közötti időkülönbség csekély, néhány évtizedről lehet szó.

A 2. objektum déli oldalán 8–10 cm átmérőjű cölöpkre helyezett kőfal részletét tártuk fel, a fehér kéreg több esetben megmaradt. A cölöpöket vesszővel fonták körbe, amit több esetben jól megfigyeltünk. Ezzel a falcsonkkal feltehetően összefüggésbe hozható az udvar alatti terület É-i felében feltárt, É-D irányú falcsont, amely alatt szintén találtunk cölöpöket.

Az udvar ÉNy-i fala mellett, a 2. objektumtól délre előkerült egy sövényfonat részlete (4. obj.), amely a rétegviszonyok alapján nem kapcsolható a 3. objektumhoz, annál fiatalabb.

Az előkerült épületrészletek a hajdani ispáni vár területén találhatóak. Hasonló maradványok kerültek elő a közelben 1975-ben az Új u. 22–24. sz. épület, a középkori zsinagóga feltárásakor (Gömöri János ásatása) és az Új u. 23. sz. házból 1970-ben (Tomka Péter ásatása). Ezek a maradványok azonban 11–12. századiak. Kora Árpád-kori anyagot a Szent György u. 20-ban nem találtunk.

GABRIELI GABRIELLA

349. Sorkifalud, kavicsbánya

(Vas megye) LT?

2004. március 30-án helyszíni szemlét tartottunk a Sorkifalud 1. kavicsbánya déli, a horgászto felőli részénél. A bányaterület DK-i részénél, ahol most még szántóterület van, terepbejárást folytattunk. A területen szórványosan vaskori kerámiákat gyűjtöttünk. Valószínűleg egy kelta településrészlet található itt.

Munkatársak: Derdák Ferenc geodéta, Németh Gábor régészhallgató.

FARKAS CSILLA

350. Sóly, református templom

(Veszprém megye) Á

A templom 2004. évi kutatásának célja a helyreállítás tervezéséhez hozzájáruló, az épületre vonatkozó elsődleges adatok szolgáltatása volt. A templombelsőben két részből álló kutatóárkunkkal a szentélybelső DK-i részén, illetve annak folytatásaként a külső oldalon, K-Ny-i irányban készítettünk metszetet a rétegviszonyokról. Az egyenletes magasságú sárga agyagos altalaj felett a fekete humuszréteg nagyjából bolygatatlan, vastagsága a templom alatt az 1,30 m-t is eléri, míg a templomtól K-re a középkorban csupán 15–20 cm volt. Ez utóbbi vízállásos területet az újkorban nagy vastagságban feltöltötték. A templom falát igen kis mélységben az említett humuszrétegbe alapozták. Temetkezés, vagy arra utaló nyom nem volt a kutatóárokban. Korábbi épületre a szentélybelsőben talált köves réteg és vörös, illetve szürke agyagos rétegek utalhatnak, de ennek meg-